

Krzysztof Brzechczyn
(Poznań)

Obraz Rosji Sowieckiej na łamach baptystycznego miesięcznika „Słowo Prawdy”

Wedle antybaptystycznej propagandy rozwijanej przez katolicką prasę w okresie międzywojennym baptyści wykazywali sympatie prokomunistyczne¹. O tym, czy zarzut ten jest prawdziwy można się przekonać, analizując zawartość baptystycznego czasopisma „Słowo Prawdy” ukazującego się w latach 1925–1939. Informacje o tym, co się dzieje za wschodnim kordonem zajmowały bowiem poczesne miejsce na łamach tego czasopisma. Materiał poświęcony Rosji sowieckiej można zaś podzielić na krótkie, najczęściej kilkudzaniowe noty informacyjne, opowiadania literackie i dłuższe artykuły zawierające pogłębioną analizę rozwoju sytuacji społeczno-religijnej w Rosji.

W 1929 roku w „Słowie Prawdy” (dalej SP) ukazało się łącznie sześć artykułów o Rosji sowieckiej, w 1930 – szesnaście, w 1931 – pięć, w 1932 – cztery, w 1933 – dwa, w 1935 – dwa, a w 1938 – jeden. Najczęściej publikowano krótkie kilkudzaniowe informacje umieszczane w dziale „Wiadomości różne”. Informacje te – sygnowane przez autora posługującego się pseudonimem „Ew. Pol.” – w największym stopniu kształtowały wśród czytelników „Słowa Prawdy” wizerunek Rosji sowieckiej.

Jedną z pierwszych takich wzmianek jest notatka opublikowana w czwartym numerze „Słowa Prawdy” pt. *Walka z religią*, w której informowano o zastrzaniu się prześladowań religijnych. Donoszono w niej, że władze administracyjne pod pretekstem przeprowadzania zmian urbanistycznych w zagospodarowaniu miast burzą świątynie różnych wyznań. Podobne prześladowania spotykają Żydów: szaf

¹ K. Brzechczyn, *Katolicy wobec baptystów. Wizerunek baptysty w katolickiej propagandzie religijnej okresu międzywojennego*, „Europa Wschodu i Zachodu” 2000, nr 4, s. 47–54.

przeznaczonych do przechowywania Tory używa się teraz do zawieszania w nich portretów Lenina².

W kolejnej wzmiance informacyjnej *Religia niezwyknięta*³ „władcy Bolszewi”, według określenia autora, w równym stopniu zwalczają chrześcijaństwo, mazaizm i mahometanizm. Jednakże zakaz kolportażu Pisma św. w Rosji wzmógł tylko zainteresowanie Biblią. We wspomnianym artykule autor opisuje przybycie do kolportera Biblii w Charkowie dwóch chłopów, którzy musieli przebyć pieszo 60 wiorst. Artykuł kończy się następującym komentarzem: „cały szereg tych i podobnych wiadomości świadczy o tym, że religia jest niezwyknięta. Prześladowania nie zmieniają zasadniczo nic: lichota odpada od religii, wierzący łączą się z nią tym ściślej i serdeczniej”⁴.

W innym dłuższym artykule *Propaganda przeciw religijna* umieszczonym w dziewiątym numerze analizowanego pisma „Ew. Pol.” opisuje wzrost propagandy ateistycznej w szkołach; do walki z religią wykorzystywane są takie przedmioty, jak nauki przyrodnicze, chemia, psychologia i fizyka⁵. W szkołach wyższych dzień wolny od nauki wyznaczono na dzień powszedni, w niedzielę zaś prowadzi się zajęcia, aby – według wspomnianego autora – „uczniowie nie mogli uczestniczyć w niedzielnych nabożeństwach”. „Ew. Pol.” cytuje przedstawiciela władzy sowieckiej, Rykowa, który stwierdził, że „oszalająca trucizna religii przeszkadza krzewieniu się kultury”⁶. Autor ten podaje, że w 1929 roku przeprowadzona została nieudana próba – wskutek protestów ludności – zlikwidowania świąt Wielkiej Nocy. W 1928 roku zamknięto 354 kościołów, 58 klasztorów, 59 synagog, 8 meczetów i 43 domów modlitwy, a w 1929 roku zamknięto 254 „domy modlitwy”. Osoby związane ze stowarzyszeniami religijnymi uznano za „kapitalistów” i pozbawia się ich prawa do pobierania kartek na chleb. Według wspomnianego autora: „kaznodziejom chrześcijańskim nie wolno wygłaszać przygodnych kazań poza miejscem ich stałej działalności, a członkom kościołów nie wolno rozwijać żadnej akcji filantropijnej i gromadzić funduszy na potrzeby związane z życiem zbiorowym wierzących”⁷.

Jednakże – jak zauważa autor – zniszczenie katolickich i prawosławnych organizacji religijnych: „w sposób osobliwy uprzywilejowuje wyznania ewangeliczne, wychowujące ludzi ku samodzielności religijnej”⁸. W Rosji jest obecnie

² Ew. Pol., *Walka z religią*, „Słowo Prawdy” (dalej: SP) 1929, nr 4, s. 17.

³ Ew. Pol., *Religia niezwyknięta*, SP 1929, nr 6, s. 18.

⁴ Ibidem.

⁵ Ew. Pol., *Propaganda przeciw religijna*, SP 1929, nr 9, s. 18.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

6 mln ewangelików w 25 tys. zborów, mają 35 tys. pastorów i kantorów, 500 seminariów oraz 30 tys. świątyń i domów modlitwy. W Leningradzie partia nakazała zamknąć 15 ewangelickich kościołów. Pismo ewangelickie „Chrześcijanin” rochodzi się w nakładzie 15 tys. egzemplarzy, a „Baptysta” w 10 tys. egzemplarzy.

Kolejna wzmianka zamieszczona w tym samym numerze pisma przedstawia za gazetą rosyjską „Izwestja” z 26 kwietnia 1929 roku dekret ograniczający działalność związków religijnych. Według zawartych w nim ustaleń organizacje religijne nie mogą kupować i wydzierżawiać nieruchomości (tylko osoby prywatne), zakazuje się nauczania religii w szkołach państwowych i prywatnych, zabrania się przymusowego opodatkowania wiernych, a pieniądze zebrane w sposób dobrowolny mają zostać wydatkowane na utrzymanie budynku kościelnego, sprzęt liturgiczny i wynagrodzenie dla księży, ponadto zakazano wszelkiej działalności pozareligijnej. Informacji tej towarzyszy następujący komentarz: „Jest to planowe paraliżowanie wszelkiej pracy organizacyjnej i niweczenie podstaw materialnych życia kościelnego; ale nie ulega wątpliwości, że żywa wiara znajdzie i w tych fatalnych warunkach sposoby realizowania swoich ideałów”.

W kolejnym artykule przedstawiono nowe formy szykanowania ludzi wierzących. Nabożeństwa traktowane są jak przedstawienia teatralne – za każde odbycie nabożeństwa żąda się uiszczenia opłat jak za spektakl; jeżeli nabożeństwu towarzyszy oprawa muzyczna – władze żądają dodatkowych opłat jak za wysłuchanie koncertu. Duchowni i działacze kościelni znajdują się pod stałym nadzorem tajnej policji. Słowa „Jezus” i „Chrystus” pisane są małymi literami, a imiona bogów greckich – dużymi. „Ew. Pol.” nawiązując do poprzedniego artykułu, zamieszcza następujący komentarz: „Ustawy, mające na celu wytypienie religii w Rosji okazały się widać bezskuteczne, gdyż władze sowieckie wynajdują coraz nowe sposoby szykanowania wiernych, aby im obrzydzić religię”⁹. Autor ten omawia również próby zniesienia niedzieli jako dnia wolnego od pracy. Stwierdza, że: „skasowanie niedzieli motywuje się względami gospodarczymi i koniecznością utrzymania nieprzerwanej pracy w fabrykach, co ma podnieść bardzo znacznie wydajność maszyn i obniżyć kosztą produkcji”¹⁰. „Ew. Pol.” dziwi się, że argumentację tę podziela redakcja nowojorskiego „The Nation” (numer z 17 VII 1929); według redaktorów pisma ma to zwiększyć produkcję o 20%.

Numer drugi SP z 1930 roku informuje o zaostrzającej się walce z religią: kościoły zamienia się w kluby i kina, usuwa się religię z życia publicznego i celowo niszczy się przedmioty kultu. Autor pisze o wyroku jednego roku więzienia dla

⁹ Ew. Pol., *Dekret przeciw religii*, SP 1929, nr 9, s. 18.

¹⁰ Ew. Pol., *Prześladowania i szykany*, SP 1929, nr 11, s. 18.

¹¹ Ew. Pol., *Rosja*, SP 1929, nr 12, s. 18.

duchownego, który nauczył dzieci chorału religijnego, o aresztowaniu i deportowaniu na Wyspy Sołowieckie superintendenta ewangelickiego, 75-letniego Malgrema oraz uwięzieniu przed Bożym Narodzeniem w 1929 roku wszystkich pastorów luterzańskich i ich żon za urządzenie nabożeństw dla dzieci. Informacje te kończą się zapewnieniem: „A jednak wszystkie te prześladowania mijają się z celem, jak przyznaje „Krasnaja Niwa”. Obojętnych nie trzeba było nigdy odpędzać od kościoła prześladowaniami, a wierni odpędzić się nie dadzą”¹².

W tym samym piątym numerze SP za rok 1930 podana jest informacja o uwięzieniu piętnastu pastorów i zesłaniu dwóch na Syberię¹³. Ponadto „Ew. Pol.” przedstawia restrykcyjne ustawodawstwo religijne, komentując je następująco: „Te przepisy mają w praktyce straszne skutki, gdyż wśród powszechnej nędzy panującej w Rosji, życie jest możliwe tylko dzięki wzajemnej pomocy, zwłaszcza wśród chrześcijan”¹⁴. Ten sam autor zestawia złośliwe skutki propagowania dzieł Lenina z dobroczynnymi skutkami rozpowszechniania Biblii¹⁵. W dziale „Wiadomości różne” z tego samego numeru znajdziemy również krótką informację o zakazie sprzedaży książki C. H. Sheldona *W jego ślady*¹⁶.

W kolejnych artykułach zamieszczono informacje o zakazie kolportażu Biblii i literatury religijnej oraz o aresztowaniu wszystkich pastorów baptystycznych i rozwiązaniu baptystycznych organizacji¹⁷. Wedle zarządzeń władz sowieckich cały zbor odpowiedzialny jest za poczynania swoich członków, a wstęp do kościołów dozwolony jest tym, którzy posiadają „legitymację członkowską”¹⁸. Na łamach SP informowano o prześladowaniu wierzących i ich oporze. Wprowadzenie pracujących niedziel spowodowało otwarcie kościołów w powszednie dni tygodnia, zakaz kolportażu biblii – tworzenie kólek biblijnych i uczenia się fragmentów pisma na pamięć¹⁹. Wyrugowanie literatury religijnej spowodowało, że popularnością cieszyły się dzieła okultystyczne; a książki religijne i Biblia mogą być wypożyczone tylko komunistom, którzy prowadzą aktywną działalność antyreligijną²⁰.

Czytelnika SP informowano o przygotowywaniu nowego projektu kalendarza, niedziela nazywać ma się „Stalin”, a sobota – „Lenin”; okres od Narodzenia

¹² Ew. Pol., *Rosja*, SP 1930, nr 2, s. 18.

¹³ Ew. Pol., *Kościół ewangelicki w Rosji*, SP 1930, nr 5, s. 17.

¹⁴ Ew. Pol., *Ustawodawstwo sowieckie religijne (według I. Chr. Pr.)*, SP 1930, nr 5, s. 17.

¹⁵ Ew. Pol., *Dzieła Lenina a Biblia*, SP 1930, nr 5, s. 18.

¹⁶ L., *Rosja*, SP 1930, nr 5, s. 18.

¹⁷ *Walka z religią w Rosji*, SP 1930, nr 10.

¹⁸ *Przyszłość Kościoła w Rosji*, SP 1935, nr 6, s. 75.

¹⁹ Ew. Pol., *Rosja*, SP 1930, nr 12, s. 17-18.

²⁰ Ew. Pol., *Rosja. Skutki walki z religią*, SP 1931, nr 1, s. 22.

Chrystusa do 1937 roku otrzyma nazwę „Periodu Kapitalistycznego”. Według SP w Rosji sowieckiej:

Przeprowadzono kampanię przeciwko obchodom świąt Bożego Narodzenia: według rozporządzenia władz nie wolno w tym roku nikomu dekorować domów i mieszkań prywatnych jedliną oraz zawieszać na choinkach zabawek, mających choćby najdalszą łączność z religią i kultem chrześcijańskim²¹.

Wielce interesujący materiał zawierał artykuł *Wołania gnębionych*, w którym redakcja przedrukowywała treść pocztówek i listów informujących o głodzie w Rosji i ofiarach śmiertelnych²². W innym artykule pod znamiennym tytułem *Sowiecka ohyda* informowano o zadenuncjowaniu ojca przez syna:

Prasa sowiecka chełpi się znów niesłychanym czynem 14-letniego Witalina Abratiana. Ten „uświadomiony klasowo” chłopak zadenuncjował w GPU swego ojca i oskarżał go w sądzie, który skazał „kontrrewolucjonistę” na śmierć. Stary Abratian został rozstrzelany, a jego syna „w nagrodę” umieszczono w jednej z najlepszych szkół w Moskwie, przyznając mu zarazem prawo spędzenia jednego sezonu w uzdrowisku zimowym²³.

Innym typem artykułów prasowych były krótkie wzmianki ukazujące reakcje środowisk protestanckich na prześladowania religijne w Rosji, które zostały potępione przez Wszechświatowy Związek Krzewienia Międzynarodowej Przyjaźni, wyznania i denominacje w poszczególnych krajach Europy Zachodniej oraz „radę ekumeniczną chrześcijaństwa”²⁴. „Słowo Prawdy” przedrukowało stosowne oświadczenia wspomnianych organizacji²⁵. W numerze 6 z 1930 roku SP przytacza wypowiedź arcybiskupa Canterbury podczas obrad Izby Lordów 26 marca 1930 r.²⁶, oświadczenie przedstawicieli organizacji misyjnych anglikanów, ewangelików i rzymskich katolików wydane podczas spotkania 14 marca tegoż roku w Tientsinie, którzy protestowali przeciwko prześladowaniom w Rosji²⁷. W innym numerze SP przytoczono oświadczenie Konferencji Rady Ekumenicz-

²¹ SP 1938, nr 1, s. 11.

²² Z Rosji Sowieckiej, SP 1932, nr 1-2, s. 18-19.

²³ Sowiecka ohyda, SP 1938, nr 1, s. 11.

²⁴ Kościoły chrześcijańskie przeciw prześladowaniu religii w Bolszewii, SP 1930, nr 3, s. 3-5.

²⁵ Ew. Pol., Prześladowania religijne w Rosji, SP 1930, nr 4, s. 17; idem, Prześladowania chrześcijan w Rosji, SP 1930, nr 5, s. 17.

²⁶ Ew. Pol., Arcybiskup Canterbury o prześladowaniach w Rosji, SP 1930, nr 6, s. 18.

²⁷ Ew. Pol., Protest misji chrześcijańskich w Chinach, SP 1930, nr 6, s. 18.

nej chrześcijaństwa społecznego obradującej w Chexbres w sprawie prześladowań religijnych w Rosji²⁰. W SP omawiano publikację wydaną w Anglii, w której przedstawiano prześladowania religijne w Rosji²¹. W numerze 3 SP z 1933 roku omówiono wspomnienia Korneliusza Martensa, mennonickiego duchownego uwięzionego w Związku Sowieckim, zatytułowane *Chrystus u Bezbożników*²². Autor recenzji podkreślił, że we wspomnieniach zawarte jest przekonanie o upadku komunizmu.

W „Słowie Prawdy” zajmowano się również aktywnością ruchu bezbożników. Pierwsza wzmianka o tej organizacji ukazała się w numerze 6 SP z 1930 roku, gdzie poinformowano o kongresie i planach Związku Bezbożników²³. W kolejnym artykule donoszono, że centrala propagandy bezbożników ma być przeniesiona z Moskwy do Berlina i opierać się na organizacjach wolnomyslicieli, planuje się w ciągu pięciu lat pozyskać 25 mln ateistów. Przełomowym miał być rok 1931. W połowie 1930 r. było w Rosji sowieckiej 3,5 mln zorganizowanych bezbożników, w tym dużo chłopów, którzy przez przynależność do „bezbożników” chcieli uniknąć wywłaszczenia²⁴. W 1931 roku ukazała się informacja o obradach Zarządu Związku Wojujących Bezbożników, który liczył wówczas 5 mln członków. Związek ten posiadał osiemdziesiąt muzeów antyreligijnych²⁵. W innym artykule informowano o subwencji w wysokości 200 tys. rubli dla Związku Bezbożników na urządzenie antyreligijnego teatru²⁶. W numerze 6 SP z 1933 roku przedrukowano informację z „Gazety Ostrzeszowskiej”, wedle której podczas konferencji wyznawców Tolstoja przemawiała pewna młoda komunistka. Gdy zaczęła propagować ateizm: „zatrzymała się na półsłowie i straciła mowę”. Zgodnie z przedrukowanym komentarzem: „Komunistka jak mówią pochodziła z dobrej, wierzącej rodziny i dopiero niedawno stanęła w szeregach ateistów. Widocznie wspomnienie o utraconej wierze obudziło się w jej duszy podczas przemówienia i wywołało wstrząs nerwowy, który spowodował utratę mowy”²⁷.

W „Słowie Prawdy” opublikowano również artykuł głębiej analizujący ruch bezbożników w Rosji²⁸ autorstwa B. Litta i E. A. Payne’a. Według autorów ruch ten ma zasięg międzynarodowy. Jedną z przyczyn tego, że ruch ten najbardziej rozpo-

²⁰ Konferencja Rady Eklezjalnej chrześcijaństwa społecznego w Chexbres, SP 1930, nr 10.

²¹ Ew. Pol., *Wezwanie chrześcijaństwa*, SP 1930, nr 6, s. 18.

²² Ew. Pol., *Chrystus u Bezbożników*, SP 1933, nr 3, s. 42–43.

²³ Ew. Pol., *Prześladowania religijne w Rosji*, SP 1930, nr 6, s. 18.

²⁴ Ew. Pol., *Międzynarodówka bezbożnych*, SP 1931, nr 4, s. 21.

²⁵ Ew. Pol., *Rosja*, SP 1931, nr 9, s. 17.

²⁶ Ew. Pol., *Rosja Sowiecka (propaganda bezbożników)*, SP 1932, nr 7, s. 85.

²⁷ Gaz. Ostrz., *Wstrząsające wydarzenie na wiecu bezbożników*, SP 1933, nr 6, s. 81–82.

²⁸ B. Litt, E. A. Payne, *Ruch bezbożników*, SP 1935, nr 3, s. 39–42.

wszecznił się w Rosji była postawa Kościoła prawosławnego, która wywołała antyklerykalną i antyreligijną reakcję w Rosji. Kościół prawosławny bowiem:

Przez ścisły związek z państwem, jakiego nie ma dzisiaj w żadnym państwowym kościele, nadużyło prawosławie swoich praw i przywilejów, popełniając przy tym rażące nadużycia. Toteż gdy 1917 rok dał Kościołowi wolność i możliwość zapoczątkowania nowego życia, odrzucił ją, a gdy nastąpiła klęska głodu, Kościół trzymał się mocno swojego bogactwa i majątku, nie myśląc pomagać potrzebującej ludności³⁷.

Inną przyczyną prześladowań jest, według autorów, natura komunizmu odrzucająca religię i utożsamiająca ją z zabobonem. Paradoxem jest jednak to, że komunizm sam ma cechy religijne i traktuje chrześcijaństwo jako swego rywala w walce o rząd dusz. Można przeciwdziałać ruchowi bezbożniczemu jeżeli chrześcijanie będą sobie zdawać sprawę z tego, że:

1) nasza chrześcijańska wiara nie łączy się nierozdzielnie z żadną ściśle określoną formą społecznego, czy też politycznego porządku, 2) nasza prawdziwie chrześcijańska wiara nie odnosi się wrogo do prawdziwej wiedzy, 3) nasza [...] wiara znajduje swój zewnętrzny wyraz i wykładnik w miłości, w społeczności i w służbie dla bliźnich³⁸.

W SP nie stroniono również od umieszczania form literackich, w których podejmowano polemikę z komunizmem. W opowiadaniu *Z ciemności ku światłu* przedstawiano bezsens bycia komunistą w obliczu życiowych tragedii³⁹, a w utworze *Niech żyje światowa rewolucja!* polemizowano z komunistycznymi ideałami jako zniekształconą formą idei chrześcijańskich⁴⁰.

Stosunkowo najmniej było w SP pogłębionych analiz fenomenu bolszewizmu jako nowego ustroju i przyczyn jego walki z religią. W artykule *Stan obecny Kościołów prawosławnych* St. Zankow przedstawiał kondycję prawosławia po rewolucji bolszewickiej⁴¹. Według niego zmiany w prawosławiu po I wojnie światowej i rewolucji po 1917 roku dadzą się porównać ze zmianami po powstaniu islamu i podboju południowo-wschodnich krajów prawosławnych. Prawosławie w Rosji

³⁷ Ibidem, s. 40.

³⁸ Ibidem, s. 41.

³⁹ *Z ciemności ku światłu* (przeł. A. K.), SP 1931, nr 2.

⁴⁰ F-B, *Niech żyje światowa rewolucja!* (przeł. Kk.), SP 1932, nr 4, s. 42–43.

⁴¹ St. Zankow, *Stan obecny Kościołów prawosławnych*, SP 1930, nr 9.

stanęło przed dwoma dylematami: stanowisko (duchowieństwa i laikatu) wobec bolszewizmu (jako ateistycznego i areligijnego światopoglądu) oraz stanowisko wobec bolszewickiego państwa sowieckiego jako politycznego systemu rządów.

Według Zankowa:

Ta pierwsza kwestia doprowadziła do gwałtownej walki między Kościołem (jako całością) i bolszewizmem oraz bolszewicką polityką religijną państwa. Walka ta nieustannie dotychczas szaleje. Wprawdzie doprowadziła ona do wewnętrznego rozłamu kościelnej organizacji, ale z drugiej strony przyczyniła się do wewnętrznego przeobrażenia, oczyszczenia, uniezależnienia i wzmocnienia prawosławia oraz prawosławnego kościoła rosyjskiego⁴².

Druga kwestia również wywołała szereg namiętnych sporów, część Kościoła rosyjskiego opowiedziała się bowiem za, a część przeciw uznaniu państwa sowieckiego. Inne mniej ważne spory to: czy Kościół powinien prowadzić działalność „socjalno-etyczną”, czy należy dokonać reformy, liturgii, kultu i ustroju, itp. W Cerkwi rosyjskiej nastąpił rozłam na Kościół patriarchalno-tychonowski popierany przez trzy czwarte osób, czyli 70–80 mln wiernych i najbardziej nieprzejednany w walce z państwem bolszewickim, oraz na tzw. „żywą cerkiew” – lojalną wobec władzy sowieckiej.

Innym problemem, według wspomnianego artykułu, jest rozwój prawosławia na Ukrainie, gdzie wyloniły się trzy grupy: Kościół patriarchalno-tychonowski, przeciwny nadaniu ukraińskiemu prawosławiu wszelkiej autonomii (odłam ten jest najbardziej konserwatywny i liczy na Ukrainie najmniej zwolenników); ukraińsko-prawosławny Kościół – ugrupowanie najbardziej radykalne, którego ważną cechą jest praktyka „samowyświęcania się” duchowieństwa; autokefaliczny synodalno-ortodoksyjny Kościół – umiarkowany i zarazem najliczniejszy.

W artykule *Co się dzieje w Rosji?* podjęto problem nominalnej wolności wyznania w Rosji sowieckiej⁴³. Autorzy – ukrywający się pod pseudonimami „Ew. Pol.” i „M.B.Pr.” polemizują z wypowiedzią przedstawiciela władz sowieckich Rykowa:

Jeżeli Rykow oświadcza: „Żaden duchowny nie był dotychczas prześladowany dlatego jedynie, że spełniał powinności religijne swego urzędu”, to jest to taką samą prawdą, jak twierdzenie, iż Neron nie prześladował chrześcijan dlatego, że są chrześcijanami, lecz dlatego, że mieli spowodować pożar Rzymu⁴⁴.

⁴² Ibidem.

⁴³ M.B.Pr., Ew. Pol, *Co się dzieje w Rosji?* (napisał D. Oskar Schubert z Rygi), SP 1930, nr 4, s. 16.

⁴⁴ Ibidem.

Według autorów: „W Rosji wolność religijna istnieje, lecz przez nią rozumie się coś innego niż w innych krajach. Religia jest tam o tyle tylko wolną, że każdy może w swym sercu wierzyć, w co chce, lecz okazywanie wiary jest ścigane”⁴⁵. W końcowej części artykułu zawarta jest interpretacja współczesnych autorom doświadczeń religijnych:

Cóż więc dzieje się w Rosji? Na to odpowiedź: niesłychane prześladowanie religii, w której cierpią chrześcijanie wszystkich wyznań, a między nimi najbardziej wyznawcy ortodoksyjnego Kościoła prawosławnego. Prześladowani muszą milczeć, usta, które wołają o pomoc szybko „zatyka się ziemią”. W Rosji rozpoczyna się przedegra wielkiego dramatu końcowego, który przepowiedziany został przez Pana całego Kościoła, gdyż walka czerwonej gwiazdy z Krzyżem na Golgocie oznacza bój Antychrysta przeciwko chrześcijaństwu⁴⁶.

W podobny sposób – w kategoriach duchowej walki Boga z antychrystem – interpretował bolszewizm inny autor piszący pod pseudonimem „Vas” na łamach SP. Według niego:

Bolszewizm jest światową religią, religią rozwiązłości, braku odpowiedzialności, braku autorytetu, dyktatorskiego ludowładztwa... założycielem religii jest sam szatan..., a sługami kultu – my wszyscy: – wszystkie rasy, narody, „klasy”! Bolszewizm jest tyrańskim dyktatorem ludzkiego plemienia – od upadku Adama w grzech...!⁴⁷

W myśl tej interpretacji bolszewizm jest prostym następstwem grzechu i objawem buntu przeciwko Bogu. Według Vasa:

Bolszewizm jest wyrazem gigantycznej walki szatana przeciw – Bogu i Chrystusowi...! Pojmujemy, że z tego powodu są tak zniechęceni także najlepsi, najradkalniejsi, najuczciwsi chrześcijanie. Inne motywy są nie do pomyslenia!⁴⁸

Najbardziej skuteczną walką z bolszewizmem jest nawrócenie się – największym antybolszewikiem jest ten, kto jest chrześcijaninem:

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Vas, *Bolszewizm...*, SP 1932, nr 3, s. 35.

⁴⁸ Ibidem, s. 36.

Kto bezwarunkowo i z dziękczynieniem uznaje i wierzy w dzieło zbawienia i pojednania Jezusa Chrystusa, ten prowadzi najbardziej skuteczną walkę z bolszewizmem. Tego dowodzi rosyjskie chrześcijaństwo, które zbuduje nowy kościół we wstrząsającym męczeństwie...! To udowodni rosyjska młodzież, która dożyje przewyżniającej wspaniałości chrześcijaństwa, jako reakcji przeciw ślepo-wścieklemu, sowiecko-rosyjskiemu bolszewizmowi...! Tę walkę prowadzi Chrystus! Każda walka ludzkimi środkami jest mizerną łataniną, która nie jest w stanie zahamować lub odwrócić wzburzonej fali bolszewizmu!⁴⁹

Na lamach SP publikowano artykuły doszukujące się wypełniania w sowieckiej Rosji biblijnych prorocत्व: prześladowanie chrześcijan i przydzielanie talonów na chleb oraz szczegółowa reglamentacja życia gospodarczego skłaniała anonimowego autora do zadania następującego pytania:

Czy tutaj nie wypełnia się może rozdział 13. Objaw. Św. Jana, gdzie powiedziano o „ustach mówiących bluźnierstwo”, „o walczeniu ze świętymi”, o tym, że „aby ci, którzy by się nie kłaniali obrazowi onej bestji, byli pobici”? Szczególnie wiersz 16 brzmi aktualnie: „A czyni (smok), aby wszyscy, mali i wielcy, bogaci i ubodzy, wolni i niewolnicy, wzięli piętą na prawą rękę (gwałt) swoją albo na czoła (zuchwalcze czoła) swe, ażeby żaden nie mógł kupować ani sprzedawać, tylko ten, który ma piętę”⁵⁰.

Autor dostrzega różnice pomiędzy religią a przynależnością do Królestwa Bożego, które osiąga się poprzez osobiste nawrócenie w Jezusa Chrystusa jako swojego osobistego zbawiciela. Rosja była krajem religijnym i w imię religii prześladowano wierzących w Królestwo Boże. Religijność Rosjan nie uchroniła tego kraju od bolszewickich ekscesów. Autor kończy swój wywód: „Zachowaj Panie naszą ziemską Ojczyznę od wstępowania w takie ślady!”⁵¹. Wskazywano również na analogie pomiędzy bolszewizmem w Rosji a przejawami fanatycznego katolicyzmu w Polsce. Jeden z autorów zauważał: „krwiożerczy komunizm sowiecki i fanatyzm rzymski idą ręką w rękę do walki z Pismem św.”⁵². To widzenie bolszewizmu jako narzędzia Antychrysta prześladowającego chrześcijan było popularnym motywem w obrazie Rosji sowieckiej występującym w polskiej literaturze i poezji

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ *Notatki obserwatora*, SP 1930, nr 4, s. 7–10.

⁵¹ Ibidem, s. 9.

⁵² A. Klimek, *Notatki obserwatora*, SP 1931, nr 1, s. 11.

okresu międzywojennego⁵³. Elementem nowym było podkreślanie różnic pomiędzy religią a prawdziwym chrześcijaństwem.

W podsumowaniu można stwierdzić, że czytelnicy SP otrzymywali prawdziwy i niezaklamany obraz Rosji sowieckiej. Przedstawiona analiza pokazuje, że wbrew antybaptystycznej propagandzie w „Słowie Prawdy” trudno było znaleźć jakieś prokomunistyczne elementy, a czasopismo to przez cały czas zajmowało zdecydowanie antybolszewicką postawę.

⁵³ E. Pogonowska, *Dzikię bieszy. Wizja Rosji sowieckiego w antybolszewickiej poezji polskiej lat 1917–1932*, Lublin 2002, s. 133–185.